

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXI

Yayın Komisyonu:

Prof. Dr. Necati ÖNER (*Dekan*)

Prof. Dr. Hüseyin YURDAYDIN

Prof. Dr. İbrahim A. ÇUBUKÇU

Prof. Dr. Talât KOÇYİĞİT

Doç. Dr. Gültekin ORANSAY

Doç. Dr. Esat COŞAN

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

LÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXI

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ

DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXI

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ - ANKARA - 1976

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, <i>Tefsirde Mukâtil İbn Süleyman ve Eserleri</i>	1
Prof. Dr. İbrahim Ağâh ÇUBUKÇU, <i>İslâmda Kadın Hakları</i> ..	37
Prof. Dr. İbrahim Ağâh ÇUBUKÇU, <i>Rights of Woman in Islam</i> ..	45
Prof. Dr. Talât KOÇYİĞİT, <i>Ibn Şihâb Ez-Zuhurî</i>	51
Prof. Dr. Cavit SUNAR, <i>Allah-İnsan İlişkisi</i>	85
Prof. Dr. Hikmet TANYU, <i>Dinî Folklor veya Dinî-Manevî Halk İnançlarının Çeşit ve Mahiyeti Üzerinde bir Araştırma</i>	123
Doç. Dr. Neda ARMANER, <i>Şahsiyet Terbiyesinde Dinî Kültürün Rolü</i>	143
Doç. Dr. Gültekin ORANSAY, <i>Türk Din Musikisi Tür, Makam ve Usullarının Kodlanması</i>	151
Doç. Dr. Mehmet S. HATİBOĞLU, <i>İslâm Mükellefiyet Anlayışı ve Buna Aykırı Bir Mâlikî-Hanefî Kıyâsı</i>	185
Doç. Dr. Halûk KARAMAĞARALI, <i>Kaysrideki Hunad Camiinin Restitüsyonu ve Hunad Manzûmesinin Kronolojisi Hakkında Bazı Mülâhazalar</i>	199
Doç. Dr. Beyhan KARAMAĞARALI, <i>Anadolu'da XII-XVI. Asırlardaki Tarikat ve Tekke Sanatı Hakkında</i>	247
Doç. Dr. Beyhan KARAMAĞARALI, <i>The Order and Convent Art From XIIth to XVIth Centuries in Anatolia</i>	277
Dr. M.Rami AYAS, <i>Mehmed İzzet Bey'in Bir Yazısı</i>	285
Dr. Mehmet AYDIN, <i>Farabi'nin Siyasi Düşüncesinde Sa'âdet kavramı</i>	303
Dr. Beyza BİLGİN, <i>İmam Hatip Lisesinde Uygulama Dersleri</i> ..	317
Dr. Etem Ruhi FIĞLALI, <i>İbâdiye'nin Siyasi ve İtikâdî Görüşleri</i>	323

	Sayfa
Dr. Abdulkadir ŞENER, <i>İslâm Hukukunda Hacr</i>	345
Dr. Ahmet UÇUR, <i>Yavuz Sultan Selim ile Kırım Hanı Mengli Giray ve Oğlu Muhammed Giray Arasında Geçen İki Konuşma</i>	357
Dr. Ahmet UÇUR, <i>Yabancı Bir Yazarın Atatürk Hakkındaki Düşünceleri</i>	363
Çeviren: M. Turhan ÖZDEMİR, Hartmut SCHÖKEL <i>Sumer Dinî</i>	367
Çeviren: Dr. Günay TÜMER, Lewis HODOUS <i>Konfüçyüs Dini</i>	391

KİTAP TANITMA VE TENKİTLER

Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, <i>Er-Râzî Müfessiren</i>	411
Dr. Mehmet AYDIN, <i>Modern Dünyada İslam Vahyi</i>	415
Dr. Mustafa FAYDA, <i>Kitâbu'l-Cihâd</i>	421
Dr. İsmet KAYAOĞLU, <i>L'Identité Culturelle de l'Islam</i>	425
Dr. Günay TÜMER, <i>Beyrunî'ye Armağan</i>	429

ABDULLAH B.el-MUBÂREK, *Kitâbu'l-Cihâd*, Faksimile: Nezih Hammâd, Beyrut 1971 (1391), s.1-192, 3,5 Lübnan lirası.

Hadîs Edebiyatı bakımından olduğu kadar, müellifinin şahsiyeti yönünden de çok önemli bir eserden bahsetmek istiyoruz. Önce *Kitâbu'l-Cihâd*'ı telif eden Abdullah b. el-Mubârek'in hayatı hakkında kısa bazı bilgilerle tanıtmamıza başlayalım.

Abdullah b. el-Mubârek b. Vâdih el-Mervezî'nin babası Türk, annesi Harezmi olup Merv şehrinde 118/736 de doğdu. 141/758 yılında Irak'a giderek orada Tabiînden bazı kimselerle görüşüp Tebe-i Tâbiînden oldu. 181/797 de Bizans'la yapılan bir muharebeden dönüşte, Bağdat yakınlarında ve Fırat nehri kenarında bulunan Hit şehrinde vefat etti.

Tefsîr, Hadîs ve Fıkıh ile meşgul olan Abdullah b. el-Mubârek, Yemen, Mısır, Şam, Basra ve Kûfe gibi İslâm merkezlerini, ilim elde etmek için dolaşmış ve pekçok kimseden ilim almıştır; bunlar arasında Hadîs dalında: Süleyman et-Temîmî, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî, es-Sevrî, Şu'be, el-Evza'î, Mâlik, Hişâm b. Urve ve benzerleri; Fıkıh da Ebu Hanife; Kıraatte ise Ebu Amr b. el-'Alâ gibi meşhur kimseler bulunmaktadır. Talebelerinden de çok değerli kimselere rastlamaktayız: Abdurrahman b. Mehdî, Ebu Bekr b. Ebi Şeybe, Ahmed b. Hanbel gibi.

Zenginliği ve çeşitli muharebelere iştirakiyle de meşhur olan Abdullah b. el-Mubârek'in, muhtelif konularda birçok eser telif ettiği çeşitli kaynaklarda rivayet edilmektedir. Bunlardan, yalnızca iki tanesi basılmıştır. İlki, *Kitâbu'z-Zuhd ve'r-Rakâik* olup Hindistan'da 1966/1385 de, Habîburrahman el-A'zamî'nin tahkikiyle neşredilmiştir. İkincisi *Kitâbu'l-Cihâd* ise, Nezih Hammâd tarafından neşre hazırlanmıştır.

İslâm Dini ve İslâm Tarihi bakımından "cihâd"ın ehemmiyeti çok büyüktür. *Kur'an-ı Kerim*'de olduğu gibi Hadîslerde de bu konuya geniş yer verilmiş; ayrıca pekçok kimse bunun hakkında müstakil eser yazmıştır. Ayrıca Hadîs kitaplarında "cihâd" konusu ayrı bölümler halinde toplanmış bulunmaktadır; *Kütübü Sitte* ve diğer *Hadîs Musan-*

nafâti bunun açık örnekleridir. Ancak Abdullah b. el-Mubârek'in *Kitâbu'l-Cihâd*'ının bu konuda, müstakil olarak kaleme alınmış ilk eser olması bakımından büyük bir önemi vardır.

"Cihâd" hakkındaki Hadislerin bulunduğu bu eser, Bağdat Üniversitesinde mastır çalışması yaparken Nezih Hammâd tarafından yayınlanmasına karar verilmiş ve araştırmacı yirmi dört sayfa bir "*Mukaddime*" ile *Kitab*'ın değerini ortaya koymuştur. "*Mukaddime*"de önce Abdullah b. el-Mubârek'in hayatı, ilmî şahsiyeti, hoca ve talebeleri, bazı görüşleri, cihadı ve eserlerine yer verilmiştir. Neşredilen *Kitabu'l-Cihâd*'ın önemi belirtildikten sonra, Almanya'nın Leipzig şehrinde 320 numarada kayıtlı bulunan kırk varaklık yazma nüshanın tanıtılması yapılmakta ve eserin tahkiki esnasında takip edilen usûllerin sıralanmasıyla "*Mukaddime*" sona ermektedir.

Nezih Hammâd tek nüsha olan eserin neşrinde, metin ve senedlerde geçen bazı kimselerin hayatı hakkında kısa bilgiler verdiğini; âyetleri numaraladığını; kitaptaki Hadisleri diğer Hadis ve Tefsir kitaplardan tarayıp rivayet edilenlere işaret ettiğini; tefsire ihtiyaç gösteren bazı kelime ve tâbirleri açıkladığını belirtmektedir. Sonunda yazma nüshanın çeşitli yerlerinden altı fotokopi de esere eklenmiş bulunmaktadır. İki yüz altmış iki Hadisin yer aldığı kitapta 121.Hadisın sonunda İkinci Cildin başladığına işâret edilmektedir. Eserin sonuna tahkik yapılırken faydalanılmış kitapların listesi de eklenmiştir.

Abdullah b. el-Mubârek, *Kitâbu'l-Cihâd*'da ilk olarak şu Hadise yer vermektedir:

Bize, Şeyh Ebu'l-Huseyn Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Âbnûsî as-Sayrafî, 455 yılının cemaziyelevvelinde, dinlemek için hazır bulunduğum Bağdat'da kendisine okunduğunu haber verdi ve şöyle dedi: Ebu İshâk İbrahim b. Muhammed b. el-Feth el-Celî el-Masîsî bize haber verdi ve şöyle dedi: Ebu Yusuf Muhammed b. Süfyân b. Musa as-Saffar, Masîsa'da 316 yılında bize söyledi ve şöyle dedi: Saîd b. Rahmet Ebu Osman bize söyledi ve şöyle dedi: Abdullah b. el-Mubârek'den işittim, şöyle dedi: Yahyâ b. Ebi Kesir bana söyledi ve şöyle dedi: Hilâl b. Ebi Meymune bana söyledi ki Atâ b. Yesâr ona söyledi; Abdullah b. Selâm da ona söyledi; veya şöyle dedi: Ebu Seleme b. Abdurrahman, o da Abdullah b. Selâm'dan naklen bana söyledi ve şöyle dedi: Aramızda konuşuyorduk, dedik ki: Hanginiz, Rasûlullah'a S.A.V.

geldiniz ve ona "Allah C.C. hangi amelleri daha fazla sever?" diye sordunuz. O, bizden birinin gitmesini teklif ettik, dedi. Rasûlullah S.A.V. bize bazı kimseleri gönderdi ve biz de kalabalıklaştık; bir kısmımız diğerine işaret ediyordu. Birisi bize "Göklerde ne var, yerde ne varsa (hepsi) Allah'ı tesbîh (ve tenzih) etmektedir. O, gaalib-i mutlak, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir. Ey iman edenler, yapmayacağımız şeyi niçin söyler siz?" (es-Saf, 1-2)i başından sonuna kadar okudu. Bunu başından sonuna kadar bize Abdullah b. Selâm okudu. Hilâl, bunu başından sonuna kadar bize Atâ b. Yesâr okudu, dedi. el-Evzâî, bunu başından sonuna kadar bize Yahya okudu, dedi.

Tebe-i Tâbünden olan Abdullah b. el-Mubârek'in *Kitâbu'l-Cihâd'*ını neşre hazırlayıp gün ışığına çıkaran Nezih Hammâd'ı tebrik eder, Türk-İslâm Tarihinin gâzi-âlim dervişlerin ilk mümessillerinden olan İbn el-Mubârek'i rahmetle yâdederiz. Kitabımız, bu konuda çalışanlar için, eski ve orijinal bir kaynaktır.

Mustafa FAYDA